

ORGANIZAREA MILITARĂ A DOBROGEI LA SFIRȘITUL VEACULUI AL XIX-LEA

Col. Constantin Căzănișteanu

Revenirea, de sub îndelungata dominație otomană, a străvechiului pământ românesc al Dobrogei la statul nostru, după războiul de independență din anii 1877 — 1878, a fost urmată de o amplă acțiune, întreprinsă pe direcții multiple și convergente, pentru aducerea treptată a provinciei la nivelul de dezvoltare și organizare atins de celelalte teritorii alcătuitoare ale României. Acțiunile inițiate trebuiau să asigure reintegrarea organică a ținutului cuprins între Dunăre și Marea Neagră la matca sa originară. Printre acestea o mare importanță și o semnificație specială au avut-o măsurile militare, luate de autoritățile românești, grație cărora, pînă la sfîrșitul veacului trecut, s-a realizat conectarea Dobrogei la sistemul național de apărare, atît prin introducerea structurilor armate tradiționale, cît și prin înființarea și adaptarea altora noi, specifice, determinate de particularitățile geografice și istorice ale acestei provincii, de poziția și rolul său strategic. Deschiderea pe care o oferea calea maritimă pentru o pătrundere directă, ca și existența unui flanc descoperit (la sud), impuneau, pe lîngă crearea din timp a unei grupări de forțe corespunzătoare în această zonă și dispunerea ei astfel încît să fie în măsură a contracara orice manevră de rupere a provinciei de restul țării, organizarea unor zone sau capete fortificate de interdicție a inamicului eventual. Noua graniță maritimă impunea de asemenea obligatoriu făurirea unei marine militare pentru paza țărmurilor.

Apărarea extrem de mobilă, pe care condițiile particulare din Dobrogea o cereau a fost încredințată, în perioada la care ne referim, unei divizii independente, formată din trupe permanente. Creată la 5 august 1878, sub denumirea de Divizia V-a teritorială, cu reședința la Tulcea, marea unitate își modifică denumirea începînd de la 1 aprilie 1883, în Divizia activă Dobrogea, titlatură pe care o va păstra pînă tîrziu. Cu același prilej și în baza prevederilor aceleiași legi a organizării comandamentelor din 8 iunie 1882 își mută și reședința de la Tulcea la Constanța, oraș care treptat devenea și principalul centru militar al provinciei. În compunerea diviziei active intrau următoarele corpuri de trupă: Brigada XVII infanterie, alcătuită la rîndu-i din două regimente, Regimentul 33 Tulcea, înființat în anul 1888 și Regimentul 34 Constanța, constituit șase ani mai tîrziu prin desdoirea unității ce-și avea sediul la Tulcea. Tot diviziei active i se subordonau și Regimentul 9 călărași, cu sediul la Constanța, format în anul 1895 prin contopirea escadroanelor de la Tulcea și Constanța, o baterie de artilerie, așezată la Tulcea și două batalioane de vînători, purtînd numerele de 5 și 6, dislocate unul la

Cernavodă (la podul de peste Dunăre) și unul la Constanța. Înaintea aducerii acestor două batalioane, în Dobrogea se găsea dispersat un singur batalion de vânători, cel de la Ostrov. Pentru nevoile de deplasare ale unităților a fost repartizat și un escadron de tren.

Pe lângă aceste unități permanente, în Dobrogea au ființat și trupele teritoriale de dorobanți și călărași, așa cum existau de altfel și în celelalte provincii, formațiuni semimilitare, caracteristice sistemului militar românesc. De altminteri locuitorii Dobrogei, deși erau scutiți pentru zece ani de satisfacerea serviciului militar în rîndul trupelor permanente, conform legii din martie 1880 pentru organizarea acestui ținut, erau obligați totuși să se înroleze în cadrul acestor trupe teritoriale. Articolul 67 al amintitei legi stipula: „În timp de zece ani de la promulgarea acestei legi, în Dobrogea nu se va face recrutare pentru armata de linie. Această dispozițiune nu împiedică înrolările voluntare. În acest period de zece ani locuitorii din Dobrogea vor forma numai un corp de oștire teritorială (călărași și dorobanți), destinată pentru serviciul din lăuntru al acestei părți a României”. Se mai menționa că această „oștire nu va putea fi întrebuințată afară din Dobrogea decît în timp de rezbel”. În virtutea prevederilor de mai sus, în anul 1884 se constituie în Dobrogea primul batalion de dorobanți și primul escadron de călărași, unități care ulterior vor intra în componența Regimentului 33 dorobanți Tulcea și Regimentului 9 călărași Constanța.

Față de importanța strategică a Dobrogei, se observă totuși o oarecare rețineră în concentrarea unor efective mai ridicate în această regiune. Păstrarea unor forțe moderate din rîndul trupelor permanente sau teritoriale și-ar găsi explicația, pe de o parte în credința pe care o avea comandamentul român că la nevoie ar avea posibilitatea să deplaseze cu ușurință întăririle necesare din Muntenia, pe căile ferate ce convergeau spre Fetești și de aici mai departe peste podul de la Cernavodă. Pe de altă parte trebuia luată în calcul și temerea factorilor de răspundere față de eventualitatea unui atac prin surprindere, care datorită poziției marginale a provinciei, ar fi putut duce, într-un timp extrem de scurt, la imobilizarea sau pierderea unor importante efective. Aceasta a determinat probabil adăugarea unui alt element de siguranță în planul de apărare a Dobrogei: fortificarea provinciei prin amenajarea unor capete de pod întărite pe principalele direcții de pătrundere. Construirea unor asemenea puncte fortificate ar fi contribuit efectiv la consolidarea apărării și sporirea eficienței rezistenței înaintea oricărui atac pe uscat sau dinspre mare, pe direcția Constanța — Cernavodă, în lungul văii Carasu. Încă din anul 1882, o comisie instituită de Ministerul de Război, prezidată de generalul Gheorghe Manu, a întocmit un plan general de apărare a țării, al cărui principal element de rezistență îl constituia crearea unor linii fortificate pe diferite alinamente de apărare. Conform planului țara a fost împărțită în cinci regiuni, regiunea a 5-a cuprinzînd Dobrogea. Aici se prevedea construirea unui cap de pod la Cernavodă — considerat al doilea punct de sprijin și cel mai important de pe linia Dunării — și ridicarea unor forturi și baterii în zona portului Constanța.

Primele studii serioase pentru amenajarea genistică a Dobrogei au fost întocmite însă ceva mai tîrziu de către colonelul Mihail Boteanu. În anul 1897, el prezenta Marelui stat major un proiect pentru construirea capului de pod de la Cernavodă pe trei linii de apărare succesive, care urmau să fie ocupate de efectivele unei divizii. Planul colonelului Boteanu a rămas totuși în stadiu de proiect. După cîțiva ani numai, colonelul de geniu Ioan Culcer supunea aprobării Ministerului de Război un nou plan de amenajare a capului de pod de la Cernavodă, propunere acceptată și executată de altfel într-un timp foarte scurt. Planul prevedea ridicarea doar a două linii fortificate. Prima linie, alcătuită din puncte de sprijin, trecea pe la cota 117 dealul Movilele, creasta Văii Carasu spre Dealul Sari-Burum, Dealul Dermengui. Fiecare punct de sprijin era prevăzut — în prima linie de apărare — cu cîte o baterie cu turele transportabile, armate cu tunuri cu trageră rapidă de 37 sau 53 mm, și una la două lucrări de infanterie, dispuse la intrarea în văi; pe flancuri erau prevăzute cu tranșee de unde puteau fi supravegheate și apărate cu foc vâile. Linia înția se întindea pe o lungime de 9 km, avînd în dotare 66 guri de foc de 37 și 53 mm. Linia a doua destinată artileriei

de calibru mijlociu, respectiv tunurilor de 105 mm și obuzierelor de 120 mm, cuprindea trei puncte de rezistență, dispuse pe dealurile Movilele, Sari-Burum și Dermengui.

Aceste lucrări s-au terminat pînă la sfîrșitul anului 1900, în numai 20 de zile, prin munca a peste 3 000 de militari, în majoritate geniști.

Un rol strategic important pentru apărarea Dobrogei avea să-l joace și podul de peste Dunăre de la Cernavodă, construit în anul 1895, care asigura o legătură directă, permanentă, de mare capacitate cu această zonă.

Dar pe lângă apărarea de uscat a Dobrogei era nevoie de asigurarea provinciei și dinspre mare. Acum se înfiripă — la capătul unor eforturi financiare considerabile — marina militară de coastă, cu misiunea de a face paza și apărarea țărmurilor. Dar nu numai atât. Legea de organizare a marinei din 1886 statua astfel atribuțiile noii arme : să concure la apărarea națională cu mijloace specifice și — totodată — la organizarea și dezvoltarea marinei comerciale. Efectivele ei erau alcătuite din următoarele nave : crucișătorul „Elisabeta” și bricul „Mircea” construite în Anglia ; patru canoniere : „Bistrița”, „Grivița”, „Oltul” și „Siretul”, construite de asemenea în Anglia, cinci torpiloare : „Alexandru cel Bun”, „Smeul”, „Năluca”, „Șoimul” și „Vulturul” ; La acestea se mai adaugă cîteva șalupe fle poliție și cîteva șlepurile de pontoane, plus tot materialul necesar companiilor de torpile, pentru apărarea fixă și mobilă. Împărțită inițial în patru corpuri, iar din anul 1896 în cinci corpuri, flotila care asigura apărarea țărmului maritim dobrogean, făcea parte din așa numita Divizie de Mare, creată în același an din fosta divizie a echipajelor flotilei. La Constanța vor funcționa — prin aducerea lor de la Galați — și școlile pregătitoare de specialiști pentru această armă. Pentru perioada la care ne referim aici este de relevat rolul pe care l-au jucat cele două nave școală ale marinei române : „Elisabeta” și „Mircea”. Pe aceste nave s-au instruit sute și mii de marinari, ce aveau să uimească prin cunoștințele și curajul lor „națiuni marinărești bătrîne”. Pentru satisfacerea nevoilor crescînde ale marinei militare, ea însăși în plin proces de dezvoltare, ar mai fi de amintit lucrările de amenajare ale portului Constanța. Unele măsuri similare, mult restrînse însă, s-au efectuat și la Tulcea, deși un contemporan aprecia în 1882 că și acest oraș era „admirabil situat pentru a fi transformat într-un port militar”, fluvial evident.

După cum spuneam, atragerea tuturor locuitorilor pentru satisfacerea serviciului militar în corpurile armate s-a făcut de către autoritățile românești cu răbdare și înțelegere. S-au înțeles perfect cerințele condițiilor specifice din această zonă și s-a acționat cu un tact deosebit în relațiile cu celelalte populații. În primul rînd, cum am mai arătat, pe o perioadă de zece ani, toți tinerii din Dobrogea au fost scutiți de încorporare în rîndul trupelor permanente. S-au creat, de asemenea, și alte facilități. Astfel, cei recrutați pentru unitățile teritoriale de călărași și dorobanși nu puteau fi întrebuințați în serviciu decît o săptămînă pe lună, în care timp erau plătiți și hrăniți conform prevederilor legii privitoare la armata nepermanentă. Dintre cei încorporați, o bună parte erau repartizați pentru a efectua stagiul militar în „serviciul flotei destinat să înlesnească comunicațiunea trebuințelor administrative și militare din Dobrogea”, adică în apropierea familiilor lor.

Printr-o asemenea politică de respect și înțelegere, statul român a reușit să mobilizeze populația dobrogeană în întregimea ei — atunci cînd împrejurările au cerut-o — la lupta pentru apărarea independenței și suveranității României.

The return of the age-old Romanian territory of Dobruđa to our state, after the Independence War (1877—1878), was followed by an ample action achieved on multiple and converging directions in order to gradually bring the province to the development and organization level reached by the other constituent territories of Romania. These actions had to assure the organic reinstatement of the country between the Danube and the Black Sea in its original precincts. Among these, great importance and special significance had the military steps taken by the Romanian authorities, thanks to which the connecting of Dobruđa to the national defence system was achieved until the end of the last century, both by gradually introducing the traditional military structures and by creating and adapting new specific structures, brought about by the geographical and historical peculiarities of this province, by its strategic position and rôle. The two uncovered flanks — in the north and in the south —, as well as the possibility of access from the sea necessitated, besides the concentration of important covering forces and their deployment in such a way as to be able to thwart any attempt to break the province from the country, the establishment of certain fortified zones or points meant to stop the potential enemy. The existence of a maritime frontier requested by all means the forging of a coast guard flotilla. Ultimately, the existence of a wide ethnic fan called for an extremely flexible policy, to spare the national susceptibilities, a policy meant to finally draw all the able-bodied inhabitants, regardless of their nationality, into, the defence of the county, either within the standing army, or the territorial troops.

An active independent division — the 5th — was formed here as principal great unit of the standing troops, having its headquarters in Constanța, while its subordinated elements were distributed in the capital of the province and in the important strategic centres, among which the town of Tulcea. Territorial frontier guard and *dorobantzi* (foot soldiers) troops were parallelly established — in the rest of the country they had been formerly established —, having the task to guard the frontiers and other local tasks. The cadres having left the standing army were entrusted with the training of these formations. Adequate quartering and training conditions were assured for such units and subunits.

The defence of Dobruđa was also secured by the construction of a bridgehead at Cernavodă, designed and accomplished entirely by Romanian engineer troops and completed in 1900.

Concomitantly, due measures were taken to create the new army requested by our sea outlet — the military maritime flotilla. To this end, the port of Constanța was planned, a great number of coast guard ships and warships was ordered, a diversified well trained officer corps was established and efforts were done for the construction of a specialized arsenal.

Thus, at the end of the 19-th century the military organization process of Dobruđa was coming to an end. The province was, on the whole, ready to face an aggression unleashed either from the sea, or from the land.